

Streszczenie pracy doktorskiej

Andżelika Retmańczyk
Uniwersytet Szczeciński
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Pedagogiki

Tytuł: ***Trajektorie doświadczania życia osób adoptowanych***

Przedmiotem badania *Trajektorie doświadczania życia osób adoptowanych*, jest fenomen przebiegu życia ludzkiego. To, co czyniło obszar zainteresowania w badaniu trajektorii, to wymiar osobisty biografii osób adoptowanych. Uzasadnienia dla podjętej problematyki badań w przedmiocie zjawiska adopcji, upatruję w braku eksploracji na gruncie krajowych badań doświadczeń osób, które były adoptowane. Badanie ukazuje zjawisko adopcji w kontekstach, które mogą być wskazówką dla wszystkich tych, którzy w sposób pośredni, bądź bezpośredni interesują się adopcją. Opis problemu badań nastąpił za pomocą: czasu, który wyznacza przeszłością-pamięć, teraźniejszością-doświadczenie, przyszłością-plany; obrazu postrzegania siebie oraz związku z innymi; znaczeń; strategii dokonywania wyborów rzeczowych i osobowych wyniesionych z faktu przysposobienia; poczucia jakości życia z dotychczasowego przebiegu życia. Wyjaśnienia istotnych zagadnień z perspektywy podjętej problematyki badań, uczyniłam sytuując analizowany materiał ontologicznie, epistemologicznie, metodologicznie, w określonym katalogu zagadnień i pojęć.

Punktem wyjścia w rozważaniach nad projektem badań czynię zagadnienia dotyczące **interdyscyplinarnych uwarunkowań adopcji**. W tej części podkreślam ważność procesu socjalizacji w rozwoju dziecka. Wyjaśniam pojęcie adopcji, rozstrzygając przy tym prawne aspekty przysposobienia. Ponadto zwracam uwagę na niektóre i istotne z punktu podjętej problematyki, krajowe i zagraniczne badania nad adopcją.

Uzasadnienie podjętej problematyki badań i jej specyfiki to druga część pracy, w której najpierw podejmuję próbę przybliżenia perspektywy **filozoficzno – pedagogicznej rozumienia doświadczania życia ludzkiego**, by następnie przejść do wyjaśnienia ramy teoretycznej badania, którą stanowi **interakcjonizm symboliczny**. W tej części przedstawiam analizę teoretyczną przywołanego w tytule koncepcji terminu „doświadczanie”. Moim założeniem, poprzez ukazanie terminologicznego tła wyjaśnienia zagadnienia, było zrozumienie istoty adopcji, jako doświadczanego zdarzenia w życiu osób adoptowanych, pozostawiającego bardziej lub mniej trwałe ślady w ich pamięci. Z kolei interakcjonizm

symboliczny, jako rama teoretyczna badania trajektorii doświadczania życia osób adoptowanych, to temat rozważań, który koncentruje się na analizie procesów wzajemnych oddziaływań, pojętych jako wymiana symbolicznych znaczeń zachodzących między świadomymi, ciągle definiującymi sytuację, partnerami. Biorąc pod uwagę instrumentarium interakcjonizmu symbolicznego przyjąłam, iż badając trajektorie doświadczania życia osób adoptowanych, należy je uchwycić w pełnej panoramie danych pomocnych w analizie symbolicznej interakcji i emocjonalnych uwarunkowań powstawania jaźni, więzi społecznej, a także samego społeczeństwa.

W rozdziale trzecim, poświęconemu **założeniom epistemologicznym i procedurze badań** uzasadniam wybór metody jakościowej. Obok prezentacji argumentów przemawiających za osadzeniem projektu badawczego w perspektywie jakościowej, przedstawiam rozterki natury metodologicznej. Pomimo permanentnej dyskusji i wskazywania przez wielu badaczy, reprezentujących różne kręgi teoretyczne, wad strategii jakościowej, dystansuje się od nauk przyrodniczych. W badaniu trajektorii doświadczania życia osób adoptowanych, metodologia jakościowa należy do poprawnych dróg głębszego poznania, zrozumienia i opisanie zjawiska adopcji w kontekście jednostkowym. W tej części pracy zwracam uwagę na domenę badań jakościowych i przyjęcie paradygmatu interpretatywno-konstruktywistycznego, w ramach którego najlepiej można zinterpretować konstruowane subiektywnie historie życia, wraz ze znaczeniami nadawanymi otaczającej rzeczywistości, uformowanymi przez język i interakcje społeczne.

Ta część stanowi również szerokie tło uzasadniające **fenomenologiczno-hermeneutyczne podejście do badania nad doświadczaniem życia**. Fenomenologia hermeneutyczna, będąca jednocześnie dyscypliną filozoficzną, mieści się w paradygmacie interpretatywnym. Ponadto eksploruje jednostkowe znaczenia przeżytych doświadczeń. Przy takim podejściu określiłam, a następnie opisałam, co przeżyte doświadczenia znaczą dla badanych osób. Proces fenomenologiczny stworzył możliwość opisu struktury przeżycia uczestników badania, a hermeneutyczny, interpretację tego opisu.

W rozdziale trzecim pracy wskazuję ponadto przedmiot i cele badania, precyzuję problem główny i problemy szczegółowe. **Przedmiotem** projektowanych badań są trajektorie doświadczania życia, podmiotem zaś osoby adoptowane. **Celem** podjętych badań jest poznanie sytuacji życiowej osób adoptowanych w perspektywie ich subiektywnych sensów i znaczeń, ponadto zinterpretowanie czy/dlaczego doświadczanie adopcji stało się znaczące w ich życiu, zmieniające ich osobistą i społeczną sytuację oraz pogłębienie zrozumienia jawności adopcji lub jej braku na doświadczanie życia.

W tym rozdziale, w części dotyczącej metody i techniki postępowania badawczego zwracam uwagę na **perspektywę biograficzną**, jako słuszną strategię dla podejścia interpretatywno-konstruktywistycznego. Ten fakt z kolei spowodował zastosowanie **wywiadu narracyjnego**, jako sposobu wglądu w osobowe doświadczanie życia osób adoptowanych. Opowiadane, a następnie spisane jednostkowe biografie posłużyły wyjaśnieniu sposobu doświadczania rzeczywistości badanych osób, bo zgodnie z założeniami analizy jakościowej, interpretacja tekstu przez fenomenologów i hermeneutów prowadzi do zrozumienia czyichś przeżyć związanych z doświadczaniem życia. Tym samym, w tej części pracy, wskazuję elementy organizacyjne i techniczne wywiadu oraz warunki i okoliczności, w jakich został przeprowadzony. Rozstrzygam **sposób odczytania i rozumienia narracji**, jako wypowiedzi, która jest konstruowana, następnie składana w całość z przeżytych zdarzeń i doświadczeń. Również w tej części pracy nadaje **porządek temporalny strukturze badań** oraz zwracam uwagę na wiek badanych osób. Wobec ważności kategorii czasu, w badaniu istotnym założeniem w doborze próby badawczej było kryterium temporalne, uwzględniające określony przedział wiekowy badanych.

Rozdział czwarty pracy traktuje o **typach trajektorii doświadczania życia osób adoptowanych**. W tej części wyjaśniam fakt użycia technicznego terminu trajektorii do uwzględnienia adopcyjnego wymiaru doświadczeń życiowych przysposobionych. Proces wyjaśnienia użytych w koncepcji pojęć został zaczerpnięty z nauk socjologicznych-przedewszystkim socjologii interakcjonistycznej. Według symbolicznych interakcjonistów trajektoria oznacza „*przebieg jakiegoś doświadczanego przez jednostki zjawiska i jego ewolucję w czasie*”. Badacze ze szkoły interakcyjnej zwrócili uwagę, że jednostki posiadają wiele trajektorii, które obrazują przebieg ich życia i subiektywne interpretacje rzeczywistości, co oznacza, że w toku badania możliwe było uchwycenie dużej liczby wydarzeń dotyczących biografii życia osób adoptowanych.

Procedura analizy danych stanowi, oprócz rozdziału czwartego, również rozdział piąty i szósty, w ramach których można dowiedzieć się o modelach doświadczania życia w strukturze rodziny adopcyjnej, czy typologii tożsamości uczestników badania. W rozdziale piątym wyjaśniony został kontekst świadomościowy i jego wpływa na triadę adopcyjną. Część szósta pracy stanowi raport z postępowania metodyczno-badawczego, w ramach którego rozstrzygnięte zostały zagadnienia dotyczące subiektywnego postrzegania siebie i rzeczywistości społecznej, z perspektywy uczestników badania. Część metodologiczna, składająca się z trzech dużych rozdziałów, pozwala poznać i zrozumieć doświadczenia życiowe bohaterów badania, czyli cele i odpowiedzi na postawione pytania badawcze.